

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันพฤหัสบดีที่ 30 มีนาคม 2543

บริษัทบัญชีระหว่างประเทศ บนเส้นทางแห่งการเปลี่ยนแปลง

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

บริษัทบัญชีระหว่างประเทศกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างน้อย 2 ด้าน ด้านหนึ่ง ได้แก่ การแยกธุรกิจการบัญชีออกจากธุรกิจการให้คำปรึกษา (Consultancy) อีกด้านหนึ่ง ได้แก่ การรุกคืบไปสู่การให้บริการทางกฎหมาย

ธุรกิจการบัญชีเติบโตใหญ่มาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการเติบโตของระบบเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเติบโตใหญ่ของตลาดหลักทรัพย์ในประเทศต่างๆ รวมทั้งตลาดหลักทรัพย์ระหว่างประเทศ สถาบันการเงินย่อมต้องการทราบฐานะการเงินของธุรกิจที่มาขอเงินกู้ ในทำนองเดียวกับที่นักลงทุนเมื่อจะเข้าไปซื้อหลักทรัพย์ของบริษัทใด ย่อมต้องการข้อมูลทางการเงินของบริษัทนั้น ธุรกิจการบัญชีสามารถให้ข้อมูลเหล่านี้ได้ ด้วยเหตุดังนี้ ธุรกิจการบัญชีจึงเติบโตใหญ่ตามพัฒนาการของระบบทุนนิยมจนแปรสภาพเป็นบรรษัทระหว่างประเทศ โดยที่ในระยะแรกมีบริษัทยักษ์ใหญ่ในธุรกิจการบัญชีระหว่างประเทศเพียง 8 บริษัท หรือที่เรียกกันว่า Big Eight ต่อมาในปี 2532 ลดลงเหลือ Big Six และเหลือ Big Five นับตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา (ดูตารางที่ 1) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ โดยพื้นฐานเกิดจากการควบกิจการ (Merger) และการครอบกิจการ (Take-over) เป็นสำคัญ

ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีไม่เพียงแต่จะบั่นทอนชื่อเสียงของบริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้เท่านั้น หากยังมีผลกระทบต่อฐานะการเงินด้วย นับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2520 เป็นต้นมาบรรษัทบัญชีระหว่างประเทศต้องจ่ายเงินชดเชยจำนวนมากแก่สถาบันการเงินและนักลงทุน รวมทั้งผู้เสียหายอื่นๆ ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชีทำให้สถาบันการเงินจัดสรรเงินเชื่ออย่างผิดพลาด เพราะหลงเชื่อผลการตรวจสอบบัญชีว่า ลูกค้าที่มาขอกู้มีฐานะดี ซึ่งตรงกันข้ามกับข้อเท็จจริง ในทำนองเดียวกัน ความผิดพลาดในการตรวจสอบบัญชี ทำให้นักลงทุนตัดสินใจผิด แทนที่จะได้หลักทรัพย์ของบริษัทที่มีฐานะการเงินมั่นคง กลับได้หลักทรัพย์ของบริษัทที่มีฐานะการเงินใกล้ล้มละลาย บรรดาผู้ที่ได้รับความเสียหายจากความผิดพลาดในการตรวจสอบ

บัญชีพากันฟ้องร้องเงินชดเชยจากบริษัทผู้ตรวจสอบบัญชี จนไม่มียักษ์ใหญ่ในธุรกิจการบัญชีระหว่างประเทศบริษัทใดรอดพ้นจากการต้องจ่ายเงินชดเชยในคดีประเภทนี้

ความอ่อนแอทางการเงินอันเป็นผลจากการจ่ายเงินชดเชยความเสียหายจำนวนมาก มีส่วนผลักดันให้บริษัทยักษ์ใหญ่เหล่านี้เจรจาควบกิจการซึ่งกันและกัน เพื่อเสริมฐานะการเงินให้แข็งแกร่ง อันเป็นเหตุให้ Big Eight ลดลงเหลือ Big Five ในปัจจุบัน โดยที่เกือบจะเหลือเพียง Big Four ในปี 2541 เมื่อการเจรจาควบกิจการระหว่าง KPMG กับ Ernst and Young ล้มเหลว

ความบอบช้ำอันเกิดจากการจ่ายเงินชดเชยความเสียหายจำนวนมากทำให้บรรษัทการบัญชีระหว่างประเทศกระจายธุรกิจไปสู่ธุรกิจการให้คำปรึกษามากขึ้น อันประกอบด้วย การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการจัดองค์กร การบริหารจัดการ การควบและครอบกิจการ การเงิน เทคโนโลยี ฯลฯ จนในปัจจุบัน รายได้จากธุรกิจการบัญชีมีไม่ถึง 50% ในขณะที่รายได้จากการให้คำปรึกษามีความสำคัญเพิ่มขึ้นตามลำดับ จนในที่สุดถึงขั้นแยกธุรกิจการให้คำปรึกษาออกจากธุรกิจการบัญชี

Arthur Andersen เป็นบริษัทแรกที่ทำให้ความสำคัญแก่ธุรกิจการให้คำปรึกษามากเป็นพิเศษ ในปี 2532 บริษัทแม่ยกฐานะเป็น Andersen Worldwide ประกอบด้วยบริษัทลูก 2 บริษัท อันได้แก่ Arthur Andersen ซึ่งประกอบธุรกิจการบัญชีกับ Andersen Consulting ซึ่งประกอบธุรกิจการให้คำปรึกษา เพียงช่วงเวลาไม่ถึงทศวรรษ บริษัทลูกทั้งสองมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ในประเด็นการแบ่งปันรายได้ (Revenue Sharing) และผังการบังคับบัญชา ในเดือนธันวาคม 2540 Andersen Consulting ยื่นฟ้อง Arthur Andersen เพื่อขอแยกตัวเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ คดียืดเยื้อมาถึงปี 2543 ยังไม่ยุติ

ในขณะที่ Andersen Worldwide ไม่มีปัญหาทางกฎหมายในการแยกธุรกิจการให้คำปรึกษาออกจากธุรกิจการบัญชี บริษัทอื่นๆที่เจริญรอยตาม Andersen Worldwide กลับเผชิญกับการต่อต้านคัดค้านจาก Securities and Exchange Commission (SEC) แห่งสหรัฐอเมริกา (ดูตารางที่ 2)

ในเดือนมกราคม 2542 KPMG ยักษ์ใหญ่ในธุรกิจการบัญชีระหว่างประเทศของยุโรปเจรจาขายธุรกิจการให้คำปรึกษาของตนให้แก่ Cisco System ยักษ์ใหญ่ในธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศในราคา 1,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน โดยหวังว่า การเชื่อมสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะทำให้ KPMG ได้ประโยชน์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจาก Cisco System ต่อมาในเดือนธันวาคม 2542 Ernst and Young ประกาศขายธุรกิจการให้คำปรึกษาแก่ Cap Gemini ในราคา 3,000 ล้านดอลลาร์ โดยหวังประโยชน์ในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งสองกรณี SEC ชัดขวาง ในเดือน

กุมภาพันธ์ 2543 Pricewaterhouse Coopers (PwC) ประกาศแยกธุรกิจออกเป็น 2-3 บริษัท จะมีแต่ Deloitte Touche Tohmatsu ที่ประกาศในเดือนธันวาคม 2542 ว่า จะไม่แตกธุรกิจ อีกร โดยที่ DTT มี Deloitte Consulting อยู่ก่อนแล้ว

รายได้ของธุรกิจการให้คำปรึกษามีการเติบโตที่น่าตื่นตาตื่นใจ ภายหลังจากวิกฤติการณ์การเงินเอเชียเดือนกรกฎาคม 2540 ธุรกิจการให้คำปรึกษามีรายได้เพิ่มมาก เพราะธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศบังคับให้ลูกหนี้ที่เผชิญวิกฤติการณ์การเงิน ใช้บริการของธุรกิจการให้คำปรึกษาโดยเฉพาะ แต่บริษัทบัญชีและบริษัทกฎหมายก็สืบคลานสู่ธุรกิจนี้ ในปัจจุบัน ยักษ์ใหญ่ในธุรกิจการให้คำปรึกษาระหว่างประเทศ 10 อันดับแรกยึดครองโดย Big Five ในธุรกิจการบัญชี (ดูตารางที่ 3)

Big Five ไม่เพียงแต่กระจายตัวไปสู่ธุรกิจการให้คำปรึกษาเท่านั้น หากยังสืบคลานไปสู่การให้บริการทางกฎหมายอีกด้วย ในยุโรปตะวันตกและเอเชียแปซิฟิก ซึ่งยอมรับการให้บริการหลากหลายสาขา (Multi-Disciplinary Practices = MDPs) Big Five สืบคลานไปให้บริการทางกฎหมายแล้ว แต่ในสหรัฐอเมริกา สมาคมเนติบัณฑิตอเมริกัน (American Bar Association) ยังไม่ยอมรับหลักการ MDPs โดยจะมีการชี้ขาดในปีนี้ ดังนั้น สำนักงานบัญชีจึงไม่สามารถให้บริการทางกฎหมายได้ กระนั้นก็ตาม Big Five ก็สืบคลานไปให้บริการทางกฎหมาย ด้วยการจัดตั้งบริษัทแยกต่างหากจากบริษัทแม่โดยชัดเจน

ในปี 2542 Arthur Andersen จัดตั้งสำนักงานกฎหมายในมลรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา สมาคมเนติบัณฑิตแห่งเท็กซัสยื่นฟ้องและคัดค้านการจัดตั้ง แต่แพ้ความ (*Financial Times*, November 17, 1999)

ในเดือนตุลาคม 2542 PwC แยกธุรกิจการให้บริการทางกฎหมาย จัดตั้งเป็นบริษัทต่างหาก ชื่อ Landwell โดยตั้งเป้าว่า ภายในระยะเวลา 5 ปี Landwell จะเติบโตขึ้นมาเป็นยักษ์ใหญ่ 5 อันดับแรกในธุรกิจบริการทางกฎหมาย PwC มีธุรกิจบริการทางกฎหมายมากกว่า 20 บริษัทในประเทศต่างๆมากกว่า 42 ประเทศ (*Financial Times*, October 11, 1999)

ในช่วงเวลาเดียวกับที่ PwC จัดตั้งบริษัทกฎหมาย Landwell Ernst and Young ให้เงินกู้แก่บริษัทกฎหมายเล็กๆ ในนครอชิงตัน ดี.ซี. ชื่อ McKee Nelson เพื่อจัดตั้งบริษัทกฎหมายชื่อ McKee Nelson Ernst and Young (MNEY) ทั้งนี้ Ernst and Young ยืนยันว่า MNEY ไม่ต้องแบ่งปันรายได้แก่ Ernst and Young แต่เมื่อไรก็ตามที่สมาคมเนติบัณฑิตอเมริกัน ยอมรับการให้บริการหลากหลายสาขา (MDPs) MNEY ก็จะถูกผนวกเข้ากับ Ernst and Young กรณีบริษัท MNEY ได้รับการต่อต้านจากบริษัทกฎหมายอเมริกัน โดยมี Freshfields เป็นหัวใจ

เพราะในกรณีนี้ ชื่อบริษัท MNEY มีชื่อของ Ernst and Young ปรากฏอย่างชัดเจน ต่างกับ Landwell ของ PwC (*Financial Times*, November 17, 1999)

การขยายตัวของบรรษัทการบัญชีระหว่างประเทศไปสู่การให้บริการทางกฎหมาย เห็นได้จากข้อมูลจำนวนนักกฎหมายของบริษัทเหล่านี้ (ดูตารางที่ 4)

ณ บัดนี้ บรรษัทบัญชีระหว่างประเทศเปลี่ยนโฉมจากการเน้นการให้บริการทางบัญชีไปสู่การให้บริการหลากหลายสาขา หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “บริการวิชาชีพ” (Professional Services)

ตารางที่ 1
รายชื่อยักษ์ใหญ่ในธุรกิจการบัญชีระหว่างประเทศ
 2534-2541

2531	2532	2541
1. Arthur Andersen 2. Arthur Young 3. Coopers and Lybrand 4. Deloitte Haskins and Sells 5. Ernst and Whinney 6. KPMG International 7. Price Waterhouse 8. Touche Ross	1. Andersen Worldwide 2. Coopers and Lybrand 3. Deloitte Touche Tohmatsu 4. Ernst and Young International 5. KPMG International 6. Price Waterhouse	1. Andersen Worldwide 2. Deloitte Touche Tohmatsu 3. Ernst and Young International 4. KPMG International 5. Pricewaterhouse Coopers

ที่มา

1. ข้อมูลปี 2531 และ 2532 จาก *The Economist* (April 1, 1995)
2. ข้อมูลปี 2541 จาก web site ของแต่ละบริษัท

หมายเหตุ

1. ในปี 2532 Deloitte Touche Tohmatsu เกิดจากการควบ Deloitte Haskins and Sells กับ Touche Ross
2. Ernst and Young International ในปี 2532 เกิดจากการควบ Ernst and Whinney กับ Arthur Young
3. Pricewaterhouse Coopers เกิดจากการควบ Price Waterhouse กับ Coopers and Lybrand

ตารางที่ 2

เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับบรรษัทบัญชีระหว่างประเทศ
การแยกธุรกิจการบัญชีกับธุรกิจการให้คำปรึกษา

2540-2542

บริษัท	ปี	เหตุการณ์
Arthur Andersen	ธ.ค. 2540	มีข้อพิพาทกับ Andersen Consulting ซึ่งเป็นบริษัทน้องภายใต้ Andersen Worldwide ซายคาเดียวกัน
KPMG	ม.ค. 2542	แผนการแยกธุรกิจการให้คำปรึกษาออกต่างหาก ถูกยับยั้งโดย Securities and Exchange Commission แห่งสหรัฐอเมริกา
Deloitte Touche Tohmatsu	ธ.ค. 2542	Jim Copeland ผู้บริหารสูงสุดตัดสินใจไม่แยกธุรกิจของบริษัทเป็นบริษัทย่อย
Ernst and Young	ธ.ค. 2542	ประกาศแผนการขายธุรกิจการให้คำปรึกษาแก่ Cap Gemini
PwC	ก.พ. 2543	ประกาศแยกธุรกิจออกเป็น 2-3 บริษัท

ที่มา Michael Peel and Adrian Michaels, "PwC Boldly Steps into the Unknown", *Financial Times* (February 18, 2000).

ตารางที่ 3
รายได้ของธุรกิจการให้คำปรึกษาระหว่างประเทศ
2541 – 2542
(พันล้านดอลลาร์อเมริกัน)

บริษัท	จำนวนพนักงาน 2542	รายได้	
		2541	2542
Andersen Consulting	65,134	6.65	8.31
PwC	46,500	4.29	6.00
Ernst and Young	19,050	2.95	3.97
Computer Sciences	มป.	3.00	3.50
Deloitte Consulting/DTT	19,560	2.31	3.24
KPMG	15,240	2.30	3.00
McKinsey and Co.	มป.	2.20	2.50
Mercer Consulting Group	11,034	1.34	1.54
Arthur Andersen	9,196	0.95	1.37
A.T. Kearney	4,646	1.06	1.23

ที่มา รายงานข่าวของ Michael Peel ใน *Financial Times* (March 1, 2000)

หมายเหตุ มป. = ไม่ปรากฏข้อมูล

ตารางที่ 4
จำนวนนักกฎหมายในบริษัทบัญชีระหว่างประเทศ
ปี 2542

บริษัท	นักกฎหมาย ธุรกิจ	นักกฎหมาย ภาษี	รวม
Arthur Andersen	1,993	736	2,729
Deloitte Touche and Tohmatsu	มป.	มป.	มป.
Ernst and Young	มป.	มป.	954*
KPMG	1,500	1,600	3,100
PwC	1,403	827	2,230

ที่มา รายงานข่าวของไน Jean Eaglesham ใน *Financial Times* (November 17, 1999)

หมายเหตุ มป. ไม่ปรากฏข้อมูล
ข้อมูลของ Ernst and Young ไม่รวมสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น